

საქართველოს უნივერსიტეტი
სამართლის სკოლა

ავტორი: კახაბერ გოშაძე

დასახელება: პერსონალურ მონაცემთა დაცვისა და
დამუშავების კონსტიტუციურ-სამართლებრივი
გარანტიები

ავტორეფერატი

სამართალმცოდნეობის დოქტორის აკადემიური
ხარისხის მოსაპოვებლად

თბილისი
2016

ნაშრომი შესრულებულია საქართველოს
უნივერსიტეტის სამართლის სკოლაში.

სადისერტაციო საბჭოს წევრები
თავმჯდომარე: მარინე მარინაშვილი
ხელმძღვანელი: მალხაზ ბეგიაშვილი
საბჭოს წევრი: ქეთევან ჩახვაძე

მოწვეული ექსპერტები:

ნაშრომის დაცვა გაიმართება საქართველოს
უნივერსიტეტის სამართლის სკოლის სადისერტაციო
საბჭოს სხდომაზე.

თბილისი, კოსტავას ქ. 77, მე-4 კორპუსი, აუდიტორია
519.

სადისერტაციო საბჭოს მდივანი:
საქართველოს უნივერსიტეტის სადოქტორო
პროგრამების მენეჯერი თამარ ბიწაძე.

ავტორეფერატი

შესავალი

პირადი ცხოვრების დაცვის საკითხი აქტუალობის მწვერვალზეა. საზოგადოებრივი ურთიერთობების გამმაფრებული სიხშირე დიდ როლს თამაშობს პირად ცხოვრებასთან დაკავშირებული საკითხების წინ წამოწევასა და იმ გამოწვევების ფორმირებაში, რაც დღეს სახეზეა როგორც თითოეული ინდივიდის, ისე სახელმწიფოს წინაშე.

პერსონალური მონაცემების ურთიერთგაცვლის გახშირებული პრაქტიკა წინ წამოწევს მათი დაცვის მნიშვნელობას, რისი უზრუნველყოფაც უნდა მოხდეს შესაბამისი უფლებადაცვითი ნორმების შემუშავებითა და არსებული რეგულაციების დახვეწით.

თავსებურებები, რაც ახლავს პერსონალურ მონაცემთა დაცვასა და დამუშავებას შესაძლოა იწვევდეს მის ცალკე ფუნდამენტურ უფლებად აღიარების აუცილებლობას სახელმწიფოს ძირითადი კანონით. უფლებათა სეპარატიზაციის საკითხი თანამედროვეობის დამახასიათებელი ტენდენციაა,

რომელიც პირველად ევროპული კავშირის ძირითად უფლებათა ქარტიის ფარგლებში აისახა.

სტრუქტურა

პირველ და მეორე თავში განიხილება პირადი ცხოვრების უფლების წარმოშობისა და ევოლუციის ეტაპები, მისი განვითარების საკითხები, ასევე, კონცეპტუალური და თეორიული საკითხები, რომლებიც ახდენენ მოცემული სფეროს შესახებ წარმოდგენის ფორმირებას. ამასთან, მეორე თავში განიხილება ის სტანდარტები და მექანიზმები, რომელიც პირადი ცხოვრების დაცვის კუთხით მოქმედებს ანგლო-ამერიკულ და კონტინენტურ სამართლებრივ სისტემებში. გარდა საერთაშორისო გამოცდილების და პრაქტიკის, მეორე თავში საუბარია პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის ქართულ სტანდარტზე. ამდენად, ნაშრომის ეს ნაწილი ითვალისწინებს პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის, როგორც მოცემულობის, სოციალური დანიშნულებისა და სამართლებრივი სიკეთის განმარტებასა და მიმოხილვას, როგორც

წმინდად ნორმატიულ, ასევე, სამართლის ფილოსოფიისა და სოციოლოგიის ქრილში.

მესამე თავში ყურადღება გამახვილდება წინაპირობებზე, რამაც გამოიწვია პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლების წინ წამოწევა და მათი დაცვის განვითარება. ამ მიზნებისთვის, ნაშრომის ამ ნაწილში განიხილება უშუალოდ პერსონალურ მონაცემთა რაობა, მისი სამართლებრივი გააზრება და ნორმატიული მოწესრიგების საკითხი სხვადასხვა იურისდიქციებში. მონაცემთა დაცვის კუთხით არსებული მწირი პრაქტიკის მიუხედავად, მესამე თავში ყურადღება დაეთმობა ამ უფლების მიმართ არსებულ სტანდარტებს საქართველოში და განხორციელებულ მარეგულირებელ ღონისძიებებს.

დისერტაციის მესამე თავი, ასევე, ითვალისწინებს პირადი ცხოვრებისა და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლების სეპარატიზაციის, კერძოდ, ამ უკანასკნელის ცალკე ძირითად უფლებად აღიარების მართებულობის კვლევას, თანაც იმგვარად, რომ აქცენტი გაკეთდეს მისი ცალკე აღიარების შინაარსობრივ მხარეებზე, იმ პრაქტიკულ შედეგებზე,

რაც იქნება გამოწვეული პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლების ძირითად უფლებად გაწერით სახელმწიფოს უზენაეს კანონში. შესაბამისად, ნაშრომის ეს თავი წარმოადგენს შეჯამებას იმ მიდგომებისა, რაც არსებობს ამ უფლების სპეციფიკურობასთან მიმართებით და რიც შემთხვევაში მას არ განიხილავს პირადი ცხოვრების უფლების შემადგენელ ნაწილად.

შედეგები და დასკვნები

შედეგებიდან აღსანიშნავია ის გარემოებები, რომ პრივატულ სივრცეს გააჩნია სხვადასხვაგვარი აღქმა. ამ უფლების ირგვლის თითოეული ჩამოთვლილი თეორია თუ კონცეფცია ყურადღებას ამახვილებს იმ ასპექტებზე, რის გამოც პირადი სივრცე ღირებულია ადამიანისთვის. ამავდროულად, აუცილებელია სამართლებრივი მექანიზმების არსებობა, რათა ეს ასპექტები დაცვადად იყოს აღიარებული.

ნაშრომის თანახმად, დადგენილია, რომ საქართველოში პირადი ცხოვრების უფლების დამცავი მექანიზმები სხვადასხვა დარგობრივი

სამართლებრივი აქტივობა მოწესრიგებული, ხოლო ამ უფლების ინტერპრეტირება საერთო და საკონსტიტუციო სასამართლოების მიერ თანამედროვე სტანდარტის მიხედვით ხდება. რაც შეეხება ა.შ.შ.-ს, ამ შემთხვევაში პირადი ცხოვრების უფლების დაცვის ერთიანი მიდგომა არაა ჩამოყალიბებული და იგი პრეცედენტული სამართლის გავლენის შედეგად ყალიბდება. ამისგან განსხვავებით, პირადი ცხოვრების უფლების დაცვის ევროპული სტანდარტი მოიცავს ამ უფლების ევროპული სახელმწიფოების კონსტიტუციებში ასახვას მეტ-ნაკლები კონკრეტულობით.

პირადი ცხოვრების დაცვის ევროპული სტანდარტის ჩამოყალიბებისას დიდ როლს თამაშრობს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსა და მართლმსაჯულების ევროპული კავშირის სასამართლოს მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილებები. გამოიკვეთა, რომ ადამიანის პირადი ცხოვრება მრავალი ურთიერთდაკავშირებული ნაწილისგან შედგება. ეს უფლება ის კატეგორიაა, რომელსაც ვერ მოეძებნება

ერთიანი განმარტება. პირადი ცხოვრების უფლების არსისა და მისი განმარტების საკითხი დიდწილად დაკავშირებულია სოციალურ და კულტურულ ფაქტორებზე. მეორე მხრივ, როგორც პრეცედენტული, ისე კონტინენტური სამართლებრივი სისტემის საერთო მახასიათებელ შტრიხებს წარმოადგენს ის, რომ მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში ამ უფლებას საფუძველი ჩაეყარა, როგორც სხვა პირებისგან ინდივიდის დაცვის მექანიზმს. მე-20 საუკუნის მეორე ნახევრიდან კი, ეს უფლება სახელმწიფოს წინაშე მიმართული ერთ-ერთი მთავარი დამცავი მექანიზმია. არ იქნება გასაკვირი თუ ვიტყვით, რომ პერსონალურ მონაცემთა დაცვასთან დაკავშირებული საკითხები აქტუალობით დღეს - ტექნოლოგიური პროგრესის ფონზე გამოირჩევა. სადისერტაციო თემის ერთ-ერთ მთავარ აქცენტს წარმოადგენს საკითხი, რომ ამა თუ იმ უფლების დაცვა საზოგადოებისთვის მნიშვნელოვანი ხდება მაშინ, თუ იგი მოცემული კონტექსტის პირობებში გამოირჩევა ღირებულებით.

თანამედროვე ციფრულ სამყაროში პირის შესახებ არსებული მონაცემების გახშირებული გამოყენების

გამო დამკვიდრდა ინფორმაციული პრივატულობის ცნება. ამრიგად, მისი ადგილი პირადი ცხოვრების უფლების ფარგლებში მეტად თვალსაჩინოა და განსაკუთრებული. პირის პერსონალური მონაცემების ფლობით შესაძლებელია მის პირად სივრცეში შეჭრა იმგვარად, რომ მან ამის შესახებ ვერაფერი გაიგოს. შესაბამისად, პერსონალურ მონაცემთა ბაზების ფორმირება და მათი შენახვა თანამედროვე სამართლის უდიდეს გამოწვევას წარმოადგენს. ამის გათვალისწინებით, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლება ღირსია, რომ იყოს განმტკიცებული და გაწერილი დამოუკიდებლად სახელმწიფოს უზენაეს კანონში.

მეორე მნიშვნელოვანი ფაქტორი, რის გამოც პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლების კონსტიტუციურ განმტკიცებას მეტად დიდი დატვირთვა აქვს ვლინდება მის პრაქტიკულ დანიშნულებაში. საქართველოს კონსტიტუციის ტექსტი, კერძოდ, მისი მე-20 მუხლი სათანადოდ ვერ პასუხობს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლების გარანტიებს, რაც ჩარევის საფუძვლების არასათანადო

ფორმულირებაში გამოიხატება. საკითხს ართულებს ის ფაქტორიც, რომ პრაქტიკაში არ ხდება საერთაშორისო აქტების დებულებათა გათვალისწინება, მაშინაც კი, თუ მათი ნორმები უნარიანია პირდაპირ და უშუალოდ დაარეგულიროს საკითხი. არც დამუშავების პროცესის ფარგლებთან, პროპორციებთან დაკავშირებული სირთულეები არის უმნიშვნელო. პრაქტიკის მიხედვით, თუ პერსონალურ მონაცემთა დამუშავება ხდება კანონის საფუძველზე, დამუშავების პროპორციებს ნაკლებად ექცევა ყურადღება.

მიზანშეწონილია პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლების კონსტიტუციის ტექსტში ასახვა, რაც არ წარმოადგენს მხოლოდ სამართლებრივი ტექნიკის ნაწილს. სახელმწიფოს უზენაეს კანონში მისი ფორმულირება სხვადასხვა სახითაა შესაძლებელი, თუმცა ნებისმიერ შემთხვევაში უნდა გაიწეროს პრაქტიკული შედეგის მომტანი დებულებები. სასურველია, გაიწეროს, რომ რომ პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლება არის ერთ-ერთი ფუნდამენტური უფლებათაგანი. შემდგომ, მოხდეს ამ

უფლებაში ჩარევის (შეზღუდვის) საფუძვლების ფორმულირება. კონსტიტუციის ტექსტში ნათლად უნდა ფორმულირდეს პერსონალურ მონაცემთა დამუშავების პრინციპები იმ პირობათა გათვალისწინებით, რომ დამუშავება ნებისმიერი საფუძვლით, უნდა იყოს სამართლიანი და არ უნდა ლახავდეს სხვა ძირითად უფლებებს, აუცილებელია დამუშავების მიზანი განისაზღვროს პროცესის დაწყებამდე და იყოს კანონიერი, არ უნდა მოხდეს მიზანთან შეუთავსებელი, არაპროპორციული პერსონალური მონაცემების დამუშავება, დაცული უნდა იყოს დამუშავებული პერსონალური მონაცემების უტყუარობა და ნამდვილობა, მიზნის მიღწევის შემდგომ, აუცილებელია პერსონალური მონაცემების წაშლა ან/და განადგურება, შესაბამისი მეთოდების გათვალისწინებით.

პუბლიკაციები და კონფერენციები

დისერტაციაში მოცემული პერსონალურ მონაცემთა დაცვასთან დაკავშირებული საკითხები, განხილულ იქნა დისერტანტის მიერ გამოცემულ პუბლიკაციებში

და, ასევე, გაჟღერებულია რამოდენიმე სამეცნიერო კონცერენციაზე.

გამოცემული პუბლიკაციებიდან აღსანიშნავია:

1. „პერსონალური მონაცემები და მათი დამუშავების სამართლებრივი ასპექტები“ (გოშაძე კ., ხარშილაძე ი., მზია ლეკვეიშვილი - 85 საიუბილეო კრებული, თბილისი, 2014, იურისტების სამყარო). მოცემულ პუბლიკაციაში განხილულია პერსონალურ მონაცემთა ცნება, მათი დამუშავების თავისებურებები და კანონმდებლობაში არსებული ხარვეზები;
2. „პერსონალურ მონაცემთა დამუშავების პრინციპების იმპლემენტირება შრომით ურთიერთობებში“ (გოშაძე კ., შრომის სამართალი - სტატიათა კრებული III, თბილისი, 2014, მერიდიანი). პუბლიკაცია განიხილავს პერსონალურ მონაცემთა დამუშავების ხუთი ძირითადი პრინციპის პრაქტიკული დანერგვის საკითხს შრომით ურთიერთობებში და ამ პროცესის დროს არსებულ სირთულეებს;
3. “The Principle of Secure Processing of Personal Data” (კავკასიის სოციალურ მეცნიერებათა ჟურნალი, #9,

2017 (გამოცემის პროცესში), საქართველოს უნივერსიტეტი). ნაშრომი განიხილავს პერსონალურ მონაცემთა უსაფრთხო დამუშავების მოთხოვნას, როგორც პრინციპს და აღწერს უსაფრთხო დამუშავების ტექნიკურ და ორგანიზაციულ მეთოდებს.

დისერტაციაში განიხილილი მიდგომები, ასევე, გაჟღერებულია სამეცნიერო კონფერენციებზე, მათგან აღსანიშნავია:

1. „პირადი ცხოვრების უფლების დაცვა დასავლეთ და აღმოსავლეთ გერმანიის მაგალითზე“ (გოშაძე კ., ბერლინის კედლის დანგრევის 25 წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო კონფერენცია, 25.11.2014, საქართველოს უნივერსიტეტი);
2. „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის თანამედროვე ტენდენციები“ (გოშაძე კ., მეცნიერებისა და ინოვაციების საერთაშორისო კვირეული (განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო), 10.11.2015, ექსპო-ჯორჯია);
3. „პერსონალურ მონაცემთა დამუშავების პრინციპების იმპლემენტირება პრაქტიკაში“ (გოშაძე კ.,

სამართალი თანამედროვე გამოწვევების წინაშე,
22.09.2016, საქართველოს უნივერსიტეტი).